

תוכן

- א. מכתב אל הגר"ד
- ב. הגר"א טעה או לא טעה
- ג. ה"מסר המורעל"
- ד. ההפלא"ה ופנים יפות והחת"ס
- ה. זיוף אגרות רעק"א ור' יואל חסיד וענין הסכינים המלוטשים
- ו. שבועת בן המגיד מפאלצק
- ז. זיוף הנועם אלימלך
- ח.
- ט. זוטות כולל י"ט אותיות (באות י"ט מוכח שלא ידע טיבו ודרכו של ביהגר"א)
- י. למה לא כ' רד"א מה שהעתיקתי שם
- יא. קולייען - זיך
- יב. קונטרס לְכָל
- יג. הסכמת הגר"ח"ק ל"הגאון"
- יד. מעטפה מיוחדת של החומר האנטי חסידי בספרו של וילנסקי

א. מכתב להרב מהרל"ד

למע"כ ידי"ע הה"ג המו"מ מהרל"ד יצ"ו

שלוי רב וישע יקרב

לצערי הרב מצאתי בס' הגאון בפרשת הפולמוס סילופים שלע"ד שדו תיכלא בכוליה.

כגון:

א. בריש ח"ג כתב הרד"א שהרבי ממונקטש (הוא הגאון בעל מנחת אלעזר) סיפר "סיפור בעל מסר חינוכי מורעל".

אך כדי להנצל מִתְחַמַּת חלק נכבד מקוראי ספרו העלים את שם מספר הסיפור וגם את תוכן הסיפור.

ב. כתב בעמ' 981 (סוף ציון 92) שבס' פנים יפות אין זכר לשום רעיון חסידי. ומדלא כ' מניין לו משמע שבדק בעצמו את כל הס' מתחילה וע"ס. ול"ד המומחים במקצוע זה שקר העיד הרד"א.

ג. מכתב רעק"א נגד החסידים וסכיניהן המלוטשים. ולינסקי כ' שלדעתו ראייה ברורה שאי"ז מרעק"א כי הרד"ב בן הרב מלאדי (המכונה הרבי האמצעי) העיד במכתבו ששמע מפיו של רעק"א שלא כ' כלום נגד החסידים.

לדעת הרד"א העיד הרבי עדות שקר. אך לא העיז לכתוב ולהדפיס מלים אלו וכתב במקומן (בעמוד 947 ציון 14) בזה"ל:

אגרת מאת הג"ר עקיבא

איגר כנגד החסידות נפוצה כבר בימיו, ווילנסקי הביאה מהעתקה בכתב יד בעמ' 341. אלא שהוא נטה לפקפק במהימנותה, בהסתמכו על מסורת חסידיות שערערו עליה כמובן.

ובמקום להוכיח שהרבי שקרן כתב תיבה אחת בלבד "כמובן".

לא כ' הרד"א דמיירי בסכינים וכ' סתם שאגרתו היא נגד החסידים. את השטויות המטופשות על מקור סכיני החסידים, צדוקים, ירב"ן, עובדי העגל, השמיט פן יהיה לבוז.

בפרשת הפולמוס החלק המעניין והמסקרן ביותר את בני התורה בימינו הוא אם צדק הרב מלאדי שהגר"א הוטעה ע"י עדי שקר או לא צדק.

הרב אליאך העלים את דברי הרב והשמיט מדברי הרב את המילים הללו בהעתיקו מאגרתו בעמ' 909:

כמו שכתב שם הגרש"ז מלאדי: "ובאמת אנו דנוהו לכף זכות, להיות כי כבר נחלט הענין אצלו בהחלט גמור בלי שום ספק ספיקא בעולם, ונגמר הדין אצלו עפ"י גב"ע [- גביית עדויות] רבים וכו'".

ובעמוד 927 כתב:

רק אם יצא איסור מפיו ז"ל, אינו אלא משום הרחקה מאנ"ש, כמו שאר הרחקות וגזרות...".

וכן לא ייעשה. הו"ל להביא הדברים הללו ולהביא מה שמצאה ידו כנגדם ולהביא ראיות להכרעתו אם יש לו הכרעה. ואם אין לו, יביא הכל בלא הכרעה.

התעלמותו לע"ד אינה מוסיפה לו לא כבוד ולא אימון.

וה"ה בענין מש"כ בעמוד 885 בשם החזו"א וז"ל:

2. דוגמא לכך השמיע באזנינו הג"ר חיים קניבסקי שליט"א, מהליכות דודו ורבו הגאון בעל "חזון איש", אשר לדבריו היה מהמתנגדים היותר חריפים לדרך החסידות, ואף העלה השקפתו זו בכתובים [חלקם שלא ע"מ להדפיס].

מה שנחסר באמונה ובטחון כבר נדפס ונתגלה ואין אף מלה אחת נגד החסידות. גם אני הקטן לא הגיעה לאזניי שום מימרא שלו נגד החסידות.

ואם יש כידו - יכתוב לכה"פ שורה אחת.

אשר ע"כ מסתבר לע"ד ולדעתם הרחבה של כמה ממכירי הבקיאים בכל מה שיצא מפי החזו"א ומעטו שאין עדותו של הרב אליאך בשם הגר"ק אמת. אדרבה אבקש מכת"ר לשאול את הגר"ק ולהודיעני תשובתו ותע"ב כל המשתוקקים לידע ד' החזו"א זל"ה

ודע שלא קראתי את כל ס' הגאון כסדרו, רק דפדפתי בו ולא הערתי אלא על מה שנדדק לעיניי אגב קריאתי.

בראש המהדורה האחרונה של הגאון כ' שהגר"ק נר"ו בדק את כל הס'.

איני מאמין שהגר"ק מאמין שרעק"א כ' את האגרת הנ"ל (אות ג) וכיו"ב.

ידידך המברכך בכוח"ט

דוד צבי

ב. הגר"א טעה או לא טעה?

רוב המתעניינים בימינו בפרשת הפולמוס, מעוניינים לדעת אם טעה הגר"א בסמכו על עדי שקר או לא טעה (המתעניינים במחלוקת העיונית בענין הצמצום בגדר 'השגחה פרטית' מועטים מאוד, ומן המעטים הללו מסופקני אם ישנם שנים או שלשה המסוגלים לירד לעומק העניינים הללו). המקור הנכבד היחיד הידוע לי המדבר בזה, הוא הרב מלאדי שכתב שטעה הגר"א וז"ל:

"והנה בהיות הרב הגאון מהר"ח נ"י אב"ד דק' וואלאזין במדינתנו בשנת תקס"ג, שמעו מפיו כמה נגידי מדינתנו שאינם מאנ"ש כלל, שאמר בשם רבו מובהק הגאון המנוח החסיד ז"ל, שאין שום איסור בשחיטת סכינים מלוטשים, על-פי הדין השנוי בגמרא ופוסקים. רק אם יצא איסור מפיו ז"ל, אינו אלא משום הרחקה מאנ"ש, כמו שאר הרחקות וגזרות..."

[עד כאן העתיק הרב אליאך - הגאון עמוד 927, את ההמשך לא העתיק] וז"ל: אינו אלא משום הרחקה מאנ"ש, כמו שאר הרחקות וגזרות שיצאו כשגגה מלפני השליט בשנת תקל"ב כעל אפיקורסין ממש, שהן מן המורידין ולא כו', ושלא להתחתן כו', הכל עפ"י השמועה מפי אנשים כשרים ונאמנים בעיני כבוד תורתו". [וילנסקי כרך א 311]

אילו היה בו שמץ של הגינות היה רואה חובה לעצמו להודיע את דברי הרב מלאדי ולהציג לעומתן את דברי החולקים עליו וסוברים שבאמת היו החסידים בימי הגר"א "אפיקורסין ממש שהן מן המורידין ולא כו'".

אולי לא הביא דברי הרב מלאדי כי סבר הרב אליאך שדבריו "כמובן" שקר, כמו שכתב (בערך: רעק"א) שעדות בנו עדות שקר "כמובן", ואזיל לשיטתו שהרב 'מנחת אלעזר' [שהאמין שצדק הרב מלאדי שטעה הגר"א] סיפר סיפור בעל מסר מורעל.

מכל מקום [יהיה טעמו של הרב אליאך איך שיהיה], העלמת והשמטת דברי הרב מלאדי לא תוסיף אמינות לספרו.

צילום של ס' הגאון עמ' 909:

"מדוע סירב הגאון לקבל את רבם של החסידים, ולו רק כדי לשמוע מה בפיו, דברים ממקורות ראשוניים אין לנו בעניין אבל דומה שדעתו היתה כה מוצקת ומוחלטת,

עד שלא ראה כל תועלת בפגישה מסוג זה כמו שכתב הגרש"ז מלאדי: "ובאמת אנו דנוהו לכף זכות, להיות כבר נחלט הענין אצלו בהחלט גמור בלי שום ספק ספיקא בעולם, ונגמר הדין אצלו עפ"י גב"ע [גביית עדויות] רבים וכו'..."

כתיבת וכו' במקום הדברים שהשמיט, הוא מעשה נבלה לע"ד.

ולמה עשה כך? - כי לא מצא שום מסמך שכתבו אדם חשוב המכחיש את מש"כ הגרש"ז [שהגר"א הוטעה ע"י עדי שקר] ולא היתה לו עצה אלא להעלים את דברי הגרש"ז.

וכך עשה גם בעמ' 927 (לא העיז לכתוב על הגרש"ז, כמו שכתב על בנו (בעניין רעק"א) ש"כמובן" שקרן הוא).

[צילום של ס' וילנסקי עמודים 198-199 ובשולים הערת ר' דוד צבי].

רק כראותם שאין להם מה להשיב על דברינו, באו ביד חזקה ותלו עצמן באילן גדול החסיד הגאון נר"ו. ובאמת דננוהו לכף זכות, להיות כי כבר נחלט הענין אצלו בהחלט גמור בלי שום ספק ספיקא בעולם, ונגמר הדין אצלו עפ"י גב"ע [גביית עדויות] רבים וכו'..."

מכאן ואילך השמיט הרב אליאך וסלף דברי הגרש"ז כדרך מי שהעתיק "שומר ה' את כל אוהביו ואת כל הרשעים" וראוי למתחו על העמוד.

ג. המסר המורעל

בספר הגאון עמ' 884 כתב:

ראה כל פרסומיהם, מאז "שבחי הבעל שם טוב" ועד אחרון הספרים או המאמרים הרואים אור בימינו, ובהם לא פעם דברים קשים כלפי גדולי ישראל¹.

ובציון מס' 1 כתב:

...או דברים שהביאו

בשם הג"ר לוי יצחק מברדיצ'ב "סניגורם של ישראל", ושמוהו לקטיגור על רבנו הגר"א, בסיפור **בעל מסר חינוכי מורעל**, נדפסו בסוף ספר "קדושת לוי", ממהדורת מונקאטש תרע"ט ואילך (ירושלים תשכ"ה, ברוקלין תשמ"ג, ועוד), בשם "תולדות קדושת לוי" סעיף קא.

א. לא ידעתי שיש במחנינו עזי פנים המסוגלים לכתוב על ה'מנחת אלעזר' שסיפורו בעל "מסר חינוכי מורעל".

ב. לא הבין שהמסר הוא כנגד החסידים.

ג. הסובר הרב אליאך שר' לוי יצחק סבר שלא טעה הגר"א בפסיקת דין מורדין?

ד. מה סובר רד"א עצמו?

ה. למה העלים הרד"א את שמו של מספר הסיפור בעל המסר המורעל? (כדי שלא יזיק להפצת הספר?)

[הנה מה שכתוב בתולדות קדושת לוי סעיף קא]

"אגב נזכיר מה שסיפר אדמו"ר מרן הנ"ל [בעל ה'מנחת אלעזר' זצ"ל ממונקאטש] פעם אחת בשבתו בסכתו ביום ג' דחוה"מ [י"ט בתשרי] יו"ד של הגר"א מוילנא ז"ל, ששמע ממגידי אמת מה שספרו ושמעו מפה לפה, שהרב הקדוש בעל 'קדושת לוי' זי"ע סיפר ביום ג' דחוה"מ סוכות בשנת תקנ"ח [השנה שהגר"א עלה למרומים] איך שעתה נפטר הגאון מוילנא והובא לבי"ד של מעלה לדין, ועיינו בדינו ופסקו לפתוח לו תיכף שערי גן עדן. באותה שעה באו תלמידי הבעש"ט וערערו ע"ז באמרם שהגאון רדף אותם. ע"ז טען הגר"א והשיב, שהיתה כונתו לשם שמים, שלא הבין דרכי החסידים. ע"ז השיבו תלמידי הבעש"ט: אמת שכונתו היה לשם שמים, אבל מכל מקום גרם להם ביטולים בעבדות ה'. אז רצו לעיין עוד הפעם בדינו, אבל מיד באתה התורה הקדושה והקיפה את הגר"א מכל צדדיו והגינה בעדו, והתורה העידה עליו, שלא עבר על שום נדנוד איסור תורה ודרבנן, ואמרה: איש אשר כל ימיו סב ובלה בה אל יגעו בו! ובזה אשרו וקיימו את הפסק הקודם, וענתה בו צדקתו

לרבי אליהו על שכרו משלם בגן עדן העליון. כל זה ספר הרב הקדוש
מבארדיטשוב בו ביום, ומזה נתפרסם בבארדיטשוב השמועה שנלקח ארון
אלקים הגר"א מוילנא לשמים להתהלך לפני ה' באור החיים".

ד. ההפלאה ופנים יפות והחת"ס

לצלם עמ' 887

עמ' 887 ציון 8:

מכתב אחד שכ' [הנו"ב] והוא אינו בנמצא, היינו אגרתו אל ההפלאה כדי להניאו מהסתפח אל החסידות, ראה קובץ תורני "בית אהרן וישראל" דחסידי קרלין שנה ט' גל' ג' מתוך מכתבו אל הגר"י שטיינהרט שקר העיד. במכתב הנ"ל אין אף מלה אחת מתוך מכתבו להפלאה. ומש"כ "להניאו מהסתפח אל החסידות" אינו אלא מדמיונו של הרב אליאך.

כ' הרד"א (עמ' 981):

ספרו פנים יפות עה"ת... נעדר כל רעיון והשקפה חסידיים, עיקר חסר מן הספר. עכ"ל.

המומחה הגדול ביותר במקצוע זה שבין מכירי הוא הרה"ג וו"ח רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א אמר לי שכל מקום שכתוב בפנים יפות "שמעת" הוא מדברי תלמידי הבעש"ט (ויכול הוא להראותו בשאר ספרי החסידות) ושגם נמצא כתוב בפנים יפות נגד ה"מתנגדים" בפ' עקב (תצלומו ר"פ).

מדלא כ' הרד"א מקור דבריו ש"מ שלמד בעצמו את כל אלף ומאתים עמודי הפנים יפות ואת שאר ספרי החסידות ולא מצא ביניהם "כל רעיון והשקפה" משותפים. (המשער הרד"א שיש מי שיאמין לו?...).

ואם יודה הרד"א שצדק ראד"פ וששקר העיד באמרו ש"נעדר כל" וכו' ויתנצל שנכשל משום שאין שמות רבני החסידים מוזכרים בפנים יפות, אמור לו שגם שמות חכמים שאינם חסידים כמעט שאין בו (ידידי מהרי"ט בדק ומצא שהזכיר רק את אביו וזקנו ודודו ואחיו וחמיו ואבי חמיו ובן דודו ופני יהושע ור"א ברודא).

ולענין מש"כ הרד"א שגם החת"ס הלך בדרך זו, הרי לפניך תצלום מס' "רבנו משה סופר החת"ס" [שחיבר ר"י נחשוני (תשמ"א) עמ' 5-234] שבו רעיונות חסידים מספרי החת"ס.

להשיג צילום מהספר

ר"י נחשוני הביא בס' הנ"ל (עמ' 232) את מכ' הרב מלאדי אל ההפלאה (שנכתב לאחר שנת תקנ"ו) וכתב: סגנון המכתב ותכנו מעידים על מערובתו החזקה של ההפלאה בחיי החסידות. עכ"ל.

למה העלים הרד"א את המכתב ואת דברי נחשוני? אדם הגון וישר הנ"ל היה לו לומר מ"ש נחשוני אינו כלום כי החסידים דרכם לשקר ונהג האב בדרכי בנו שהעיד שקר כמו שכתבתי בענין אגרת רעק"א. או לכתוב בלשון יותר עדינה: נעלם מן הרב מלאדי (שנפגש עמו לאחרונה לפני יותר מעשרים שנה בבית הה"מ ממזריטש ולא ראה את ספרו פנים יפות כי אז עדיין לא נדפס) שההפלא"ה הוציא עצמו מתנועת החסידות ומחק את רעיונותיה מספרו.

לשונות הרד"א בעמ' 981:

א. "יחס ההפלאה לתנועת החסידות... שסבר להסתפח אליה כאחיו... בסופו של דבר נמנע ההפלאה מהצטרפות לתנועה... גדולי החסידות נרתמו להפצת משנת התנועה... ואנטי תזה לבסיס התנועה".

לצערי איסטניס אני, וכל הלשון הזאת מגעילה אותי,

עצם הביטוי "תנועת החסידות" אינו לשון "חסידים" ולא של "מתנגדים" ולא של תלמידי חכמים אלא של גוים [= חילונים] ושל כתבי המפלגות החרדיות המתדמים להם,

כאילו מדובר ב"תנועה הריבזיוניסטית" שמסתפחים אליה ונמנעים מהצטרפות לתנועה (ע"י החזרת הכרטיס-חבר למזכירות התנועה). ויש לתנועה הזאת "משנת התנועה" [משנתו של ז'בוטינסקי], וגדולי התנועה נרתמו [כסוסים] להפצתה.

מה הפירוש המילים "אנטי תיזה לבסיס התנועה"?

לסופר אינטליגנטי כזה ראוי לכתוב "חסידזם" במקום "חסידות".

ב. לבשתינו ולחרפתינו בספר "חסידים ומתנגדים" לא מצאתי שום סילוף בכל המובא בו, מה שאין כן בספר 'הגאון'.

מתוך הספר פנים יפות

כמ"ש ר"י הלואי שיתפלל אדם כל היום, ואמרו עוד [שם לב:] בחסידים הראשונים שהצליחו בתורתם.

והנה אחז"ל בברכות [ח.] אמר ר"י איכא סבא בבבל תמה למען ירבו ימיכם על האדמה כתיב, כיון דאמרי ליה דמקדמי ומחשכי בבי כנישתא אמר היינו דאהני להו, נראה לפרש מפני שהתפלה נקרא חיי שעה ועיקר התפלה היא בא"י כמ"ש שהמע"ה [מל"א ח, מח] והתפללו אליך דרך ארצם, והנה אותם שבח"ל מתפללים ושולחים תפלתם לא"י, ראוי להם להתפלל בשעה שבני א"י מתפללים כמ"ש חז"ל [ע"ז ד:] כשהתפלל ביחיד יתפלל בשעה שהציבור מתפללים שאז עולה תפלתו עם תפלתם, לכך תמה ר"י בבבל שהיא עמוקה מכל ארצות וא"י הסמוך לה היא גבוה מכל הארצות ואין זמנן שווין, כמ"ש [שבת קיח:] יהא חלקי עם מקבלי שבת בטבריא שהיא עמוקה ומתחשך קודם, ומוציאי שבת בציפורי שהיא יושבת על ההר ואין מתחשך כ"כ והיינו כיון שאמרו דמקדמי ומחשכי דהיינו שיתפלל מיד כשיאיר היום, וכן בערבית מחשכי ומאחרים להתפלל ע"ז מכוונין להתפלל בשעה שבני א"י מתפללין שאין מקדימין כ"כ להתפלל בעמוד השחר, אמר היינו דאהני להו:

וי"ל עוד בכל נפשכם קאי על התורה כי היא נקראת ג"כ עבודה, וכמ"ש חז"ל [שבת פג:] זאת התורה אדם כי ימות באוהל אפילו בשעת מיתה לא יפרוש עצמו מן התורה, ונחלקו בזה חז"ל [שם י.] חד אמר זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד וראוי להאריך בתפלתו, ויש אמרו שאין להניח חיי עולם לעסוק בחיי שעה, אמנם בזה אמרו [מנחות קי:] אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לכו לשמים, ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד, ואין להתלונן אלו על אלו, ולא כאותן שאינן מתגרים ברשעים ומתגרים באלו באמרם מניחים חיי עולם, הלא כבר אמר ר"י [ברכות כא.] הלואי שיתפלל אדם כל היום, ונראה שטעמו לפי שאמרו [שם ז:] שמצוה להתגרות ברשעים שנאמר שומרי תורה יתגרו בם, ואם לחשך אדם לומר אל תקנא בעושי עולה מי שלבו נקפו ואמר כן, אלא אל תקנא להיות כעושי עולה, ואומר אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום, והוא הראיה שא"א לפרש אל יקנא לבך בחטאים שלא יתגרה בהם מסיפא דקרא, כ"א ביראת ה', ונראה דמי שלבו נחפז מפרש סיפא דקרא, כ"א ביראת ה' שלא יתגרה בחטאים כ"א באותן שמאריכין בתפלה, אבל האמת אינו כן

ה. קונטרס בענין זיוף אגרות רעק"א ור' יואל חסיד וענין הסכינים המלוטשים

כהגאון עמודים 947-948 ציון 14 כתב הרד"א:

אגרת מאת הג"ר עקיבא

איגר כנגד החסידות נפוצה כבר בימיו, ווילנסקי הביאה מהעתקה בכתב יד בעמ' 341. אלא שהוא נטה לפקפק במהימנותה, בהסתמכו על מסורת חסידיות שערערו עליה כמובן. כמו כן תמה בספרו על כמה ביטויים באגרת, שלדעתו אינן מתאימים לסגנונו של רע"א. אולם האמת היא שהנוסחא שנזדמנה לו משובשת היא, וכנראה ששוכתבה בידי זרים, שהרי לשונות אלו ואחרים שנשתרבו בה נעדרות מהעתקה אחרת שהיתה לפנינו. זו ההעתקה שתצלום קטע ממנה מצורף בזה, ומקורה כנראה מאוצרו של הג"ר מרדכי גימפל יפה, תלמיד הגר"צ מוולוז'ין. שכן היתה רשומה במחברת אחת ובסמוך למכתב נוסף, כתוב בכתב-יד בנו של הג"ר דב בער יפה מקארליץ (תלמיד הגר"ח מוולוז'ין), וזוהה על ידינו ככתבו של הבן רבי מרדכי גימפל הנזכר. (אודות המכתב המדובר, שהעתיק הגרמ"ג מכתובת אביו, ראה להלן הערה 90). עוד העתיק שם מכתב הלכתי מהגר"ע איגר, לאסור לפסח ספירת הנעשה מתערובת חמץ, מפוזען כ' כסלו תקצ"ו. תכריך מכתבים זה היה בידי הג"ר אברהם דרושקוביץ, משיגח בשיבת וולוז'ין, וממנו אל ספריה ציבורית בני-יורק.

עוד הביא וילנסקי (עמ' 348) מהמקור החשוד הנ"ל, אגרת מהג"ר יואל חסיד מאמצ'סלאב "לשקלוב ושאר קהילות קדושות". ושוב הוא מסתמך על מסורות חב"דית שתיארה אותו כמתנגד מתון, ומעלה "ספק רב אם מעטו של ר' יואל יצאה האגרת שלפנינו, שמצוינת בחריפותה". ברם, מלבד שהשמועה הנ"ל אינה סיבה להסקת מסקנות, הרי שבתכריך הנזכר מאוצרו של הגרמ"ג יפה, מצאנו גם אגרת זו בהעתקה נאמנה ומדוייקת, נקיה מכמה משפטים וביטויים שבנוסחת וילנסקי. נראה אפוא שאלו הושתלו בה בידי אינשי שלא מעלי, ולא דוקא מהמתנגדים. הנה למשל, משפט שגילינו בנוסח המובא אצל וילנסקי, מתיר "לעבור על דברי התורה בפרט אחד או בביטול התורה, רק שיבטל הכת הנ"ל". מה שנראה בעליל כפרובוקציה מכוונת, לשים בפיו דברים ששימוהו ללעג ולקלס בעיני הבריות. בהעתקה שלפנינו משפט זה נעדר, כמובן.

דברי הרב אליאך כע' אגרת ר' עקיבא איגר מלאים שקרים.
ואלו הם:

אגרת מאת הגאון ר' עקיבא

איגר כנגד החסידות נפוצה כבר בימיו, ווילנסקי הביאה מהעתקה בכתב יד בעמ' 341. אלא שהוא נטה לפקפק במהימנותה.

א. שקר. וילנסקי לא "נטה לפקפק" אלא החליט החלטה גמורה שהיא אינה של רעק"א וכתב בזה"ל:

"נראה לי שאיגרתו של האדמו"ר האמצעי לגיסו [טעות, חותנו] היא הוכחה ברורה שר' עקיבא איגר אינו מחברה של האיגרת שלנו נגד החסידים".

מספר אגרות קודש

ב. בהסתמכו על מסורת חסידיות – שקר. וילנסקי לא הסתמך על "מסורת חסידיות" אלא על עדות שהעיד "הרבי האמצעי" במכתבו אל חתנו הצמח צדק, והביאה בזה"ל:

"ב'בית רבי' מובא מכתב ששלח ר' בר, האדמו"ר האמצעי, לגיסו בעל הצמח צדק, בו מסופר על פגישתו עם ר' עקיבא איגר בפוזנא בשנת תקפ"ה, ושם נאמר: 'וספרתי לו קצת מפירוד ושנאת חינוס בין מתנגדים לחסידים על פי קבלתם מהגאון מווילנא, וכפי הנשמע מעכ"ת דורש טוב לכל עמו בשוה, והרים ידיו [ר' עקיבא איגר] ואמר ח"ו, כל ישראל, כו', ושקר הגידו שכתב איזה כתב על חסידים כי אדרבא כו'... ונפטרתי ממנו בשלום ובכבוד גדול, כה יהיה מכל רבני וואלין ורבני ליטא, כו' ור"ל".

ג. "ובהסתמכו על מסורות חסידיות שערערו עליה כמובן". פירוש המלה "כמובן" הוא שכך דרכם לשקר ולפסול כל דבר הכתוב כנגדם. כמה שקרים מצא הרב אליאך בדברי הרבי החסידי הזה? כמה עדויות שקר מצא הרב אליאך בדברי שאר הרבנים בני גילו של הרבי הזה? ד. עוד כתב הרב אליאך כי וילנסקי "כמו כן תמה בספרו על כמה ביטויים באגרת, שלדעתו אינן מתאימים לסגנונו של רע"א", צדק הרד"א. באמת תמה וילנסקי רק על הביטויים אנשי רשעים, ימשו"ז, אבל לא הרגיש וילנסקי העם-הארץ (וגם הרד"א התלמיד חכם) בשטויות הממלאות את האגרת הזאת שהביא וילנסקי את תמציתן בזה"ל:

"האיגרת שלנו מכילה כעין סקירה היסטורית על פריצים וכיתות מינות שקמו בעמנו וקליפות שהתנוצצו במשך תולדות ישראל, החל מדור המדבר שחטא בעגל עד התנוצצותה של הקליפה האחרונה - כת חסידי הבעל שם טוב. כשמחבר האיגרת מדבר על חטא העגל הוא מוסיף, שאותו ערב-רב שפיתה את העם לעשות את העגל גם פיתה אותו שלא לשחוט בסכינים ששחט אהרן הכהן את הקרבנות, אלא לשחוט בסכינים מלוטשים יפים וקצרים שלא יהיו כשיעור'. ירבעם בן נבט שבדה מלבו חגים חדשים ומשך את העם לעבוד לעגלים, גם שינה בשחיטה 'שלא לשחוט באותן הסכינים אשר שוחטין הקרבנות בירושלים'. הצדוקים בימי בית שני שחטו בסכינים מלוטשות, וכשגברה יד הפרושים חדלו להשתמש בסכינים המלוטשות וגם שינו את שם סכין השחיטה ל'חלף'... 'שהוא חילוף מהסכינים המלוטשים של הרשעים הנ"ל'. וכשבעל האיגרת מציין את מלחמתם של חז"ל בכותים הוא מוסיף: 'ואסרו את שחיטתם'. האיגרת מסתיימת גם באזהרה להתרחק מן החסידים 'והעיקר דעיקרא להרחיק ולהזהיר א"ע ואת ב"ב מזבחייהם אשר הם זובחים לס"א'. עכ"ל וילנסקי". קיצור דבריו: בסכינים המלוטשים החסידיים השתמשו עובדי העגל וירבעם בן נבט והצדוקים בימי בית שני.

ה. על הנ"ל השיב הרב אליאך:

אולם

האמת היא שהנוסחא שנודמנה לו משובשת היא, וכנראה ששוכתבה בידי זרים, שהרי לשונות אלו ואחרים שנשתרבבו בה נעדרות מהעתקה אחרת שהיתה לפנינו. זו ההעתקה שתצלום קטע ממנה מצורף בזה, ומקורו כנראה מאוצרו של הג"ר מרדכי גימפל יפה, תלמיד הגרי"צ מוולוז'ין. שכן היתה רשומה במחברת אחת ובסמוך למכתב נוסף, כתוב בכתב-יד בנו של הג"ר דב בער יפה מקארליץ (תלמיד הגר"ח מוולוז'ין), וזוהה בידינו ככתבו של הבן רבי מרדכי גימפל יפה.

בתצלום נעדרו רק הקללות ימשו"ז וכיו"ב ולא נעדר כלום מעיקר הנושא של הסכינים המלוטשים.

ו. יש לתמוה למה כ' הרב אליאך רק "שאגרת רעק"א היא נגד החסידות" והעלים את עיקר תוכנה שהוא נגד הסכינים המלוטשים? ולמה העלים את "דעתו של רעק"א" בפרק שייחד לענין הסכינים.

ז. השבח הגדול ביותר שנאמר על הגר"א "מאליהו עד אליהו לא קם כמוהו" כתוב באגרת הזאת. וגדול הוא מכל השבחים שאסף הרב אליאך בפרק אליהו זכור לטוב ובתוכם השבחים שאמר רעק"א על הגר"א. למה העלימו הרב אליאך ולא הזכירו בשום מקום בספרו.

כנראה חשש פן יהיה לבוז ואולי מטעם זה העלים גם את דברי ההבל (שייחסם לרעק"א) בענין הסכינים.

ח. ההאמין הגר"ק שרעק"א כ' את האגרת הזאת? לבי אומר לי שלא קרא אותה כלל (יואל נא כת"ר לשאלו).

ט. אילו היה הרד"א אדם ישר היה לו לענ"ד לכתוב "את האמת ורק האמת וכל האמת" בזה"ל: כ' וילנסקי שאיגרתו של האדמו"ר האמצעי לחתנו - שכתב בה שאומר לו רעק"א ששקר הגידו שכתב איזה כתב על חסידים - היא הוכחה ברורה שרעק"א אינו מחברה של האיגרת". ולדעתי שקר העיד האדמו"ר האמצעי כדרכם של החסידים. גם היה לו לכתוב בקיצור (או באריכות) את תוכן האגרת.

כנראה האמת שלו פחדנית.

י. מבלי לעיין בתוכן האיגרת ירגיש כל מי שיש לו קצת חוש לשוני שלמד עשרה דפים בכתבי רעק"א שאין זה לשונו וסגנונו שלא נמצא בכתביו שום גוזמאות ושום מליצות נבוכות ושום העלאת גרה ושום דבר "מצוץ מן האצבע" (בלי מקור ברחז"ל והפוס' או מסברא בריאה וחזקה).

המסוגל לייחס אגרת זו לרעק"א מסוגל לייחס לו גם את הפיוט אץ קוצץ בן קוצץ.

יא. הרד"א כתב רק שרעק"א נגד החסידים ותו לא מידי, והעלים דמיירי בהסכינים המלוטשים והעלים שלדעת רעק"א עיקר המלחמה בחסידים הוא "להשבית הזביחה שלהם", כי זה סותר מה שכתב הרד"א במקומות אחרים בספרו שהגר"א לא אסר שחיטת החסידים.

בעמוד 926 מהגאון הוא כתב:

כל אלה אסרו במפורש שחיטה בסכינים מלוטשות, ואף אסרו באכילה את כל הנשחט בהם. אולם דומה כי דעת הגר"א בענין היתה שונה, שכן בכל מכתביו וכתביו קהל ויילנא ענין זה לא הועלה כלל אף לא ברמז.

יב. על הצד ההלכתי של הסכינים המלוטשים כ' הרב אליאך בזה"ל: המדובר בשאלה ההלכתית האם סכין מלוטשת ומחודדת עד דק עדיפה על סכין חדשה רגילה או שזו [המלוטשת] עלולה יותר לתקלות משום שעשויה להפגם יותר בנקל. עכ"ל בעמ' 925.

ובמח"כ, כל זה אינו אלא מדמיונו. שלא עיין בשו"ת הנספחות לשו"ע הרב סי' ז (או עיין ולא הבין) שכתב מפורש שאין במלוטשות שום גריעותא ושום צד קולא אלא אך ורק חומרא והידור לצאת ידי כל הפוסקים (אפילו המחמירים) בענין דמיא לסאסאה ואחר שסיים ביאור המציאות והרצאת דעת הפוס' חתם תשובתו בזה"ל:

וממוצא דבר נשמע אין לנו [=המחמירים לשחוט במלוטשים דוקא] להוציא דבה על מדינות המקילין בזה וסומכין על הפוס' המקילין בשיעור פגימה, וגם חלילה לכם [=מתנגדי המלוטשים] להקפיד על מדינות המחמירין וחוששים לדעת הפוס' המחמירין בשיעור פגימה. וכהאי גוונא מצינו כמה דברים שנחלקו בהם הפוסקים, ראשונים או אחרונים ובדורות שלפנינו נהגו אבותינו כדעת המקילין ובדורות הללו רבו כמו רבו הנוהגים להחמיר. כמו חדש ותפילת ערבית בזמנה. וכהאי גוונא טובא.

תשובות הגרש"ז מתוך שו"ע הרב ח"ד

תשובות הגרש"ז מתוך שו"ע הרב ח"ד

יג. מקור דברי אליאך הוא באיגרת הר"א קצינלנבויגן לרלוי"צ: "קרוב להיות שחיתתם נבילה בהיות הסכין חד קרוב להיות נפגם בעור ואף אם נותנים אמתלא שהשוחט בודק הסכין אחר שחיטה ומה להם לאבד ממון ישראל לחנם ולכדות מלבם דברים חדשים לא שערום אבותינו וליתן אותו כמורגלים לאכול משחיטה בלתי ראויה". אבל הרד"א בספר [הגאון] עמ' 926 העתיק דבריו בענין הסכינים והשמיט מהם את הכתוב לעיל.

מכל מש"כ בתשו' הגר"ז בענין שיטות הפוס' בשיעור פגימה התעלם הרב הנ"ל.

אם החליט הרב אליאך שהרב הנ"ל חלוק על תשו' הגר"ז הו"ל לפרש ולומר ש"המתנגדים" חלוקים בזה ולרמוז לאיזה ספר הלכתי שהביא דבריהם, מ"מ העלמת תשו' הגר"ז נראית בעיני כהטעייה בזדון (אם עיין הרב אליאך בתשו' הנ"ל) או בשוגג קרוב למזיד (אם לא ראה צורך לטרוח ולעיין) או בשגגה גמורה (אם עיין ולא הבין).

ודע כי השיטות בשיעור פגימה מבוארות באריכות (תשעה עמודים ארוכים וצפופים) בשו"ת צ"צ חיו"ד סי' ט"ז וסיים: רבינו בתשו' חזר בו בכמה ענינים ממ"ש בש"ע וי"ל דבתשו' לא נתכוון אלא שיש טוב טעם למנהג בסכינים המלוטשים אבל לא שמעכב לדינא ממש.

יד. על המציאות בימי הצ"צ כתב ב"פסקי דינים" שלו ליו"ד סימן א דמ"ב ע"א:

"השתא נהגו כמעט כל ישראל להחמיר כדעת האומרים דכל פגימה הנרגשת בציפורן אסורה מדינא ממש אף שאינה אוגרת שום דבר וכמ"ש אאזמו"ר בתשו' המתחלת ותוכן הענין כו'. וכ"ה בפרי מגדים במשבצות סי' י"ח סק"ב גם הכו"פ בסי"ח החמיר מאד כו'...המנהג הפשוט עכשיו לפסוק כהמחמירין בשיעור פגימה אפילו בדקה ביותר כנ"ל".

הרב אליאך לא הביא את דברי הצמח צדק המעיד שכמעט כל המתנגדים נכנעו לחסידים ושחטו במלוטשים.

למה לא הביא, אפשר ליתן כמה טעמים:

א. כדי להעלים מקוראיו את נצחון החסידים

ב. כי סבר שכמובן העיד שקר הצמח צדק כמו שכמובן העיד חמיו
שקר בענין ר' עקיבא איגר.

ג. כי לא ידע על מציאות דברי הצמח צדק אף על פי שמקומם מצויין
(בסוגריים באותיות פטיט) בתוך תשובת הגר"ז. ואולי לא ראה גם את
תשובת הגר"ז.

והבוחר יבחר.

אגרת ר' יואל חסיד

בסיום דברי הרד"א על אגרת ר' עקיבא איגר כתב על "אגרת ר' יואל חסיד" וז"ל:

"עוד הביא וילנסקי (עמ' 348) מהמקור החשוד הנ"ל, אגרת מהג"ר יואל חסיד מאמציסלאב "לשקלוב ושאר קהילות קדושות". ושוב הוא מסתמך על מסורת חב"דית שתיארה אותו כמתנגד מתון, ומעלה "ספק רב אם מעטו של ר' יואל יצאה האגרת הזאת שלפנינו, שמצינת בחריפותה". ברם, מלבד שהשמועה הנ"ל אינה סיבה להסקת מסקנות, הרי שבתכריך הנזכר מאוצרו של הגרמ"ג יפה, מצאנו גם אגרת זו בהעתקה נאמנה ומדוייקת, נקיה מכמה משפטים וביטויים שבנוסחת וילנסקי. נראה אפוא שאלו הושתלו בה בידי אינשי דלא מעלי, ולא דוקא מהמתנגדים. הנה למשל, משפט שגילינו בנוסח המובא אצל וילנסקי, מתיר "לעבור על דברי התורה בפרט אחד או בביטול התורה, רק שיבטל הכת הנ"ל". מה שנראה בעליל כפרובוקציה מכוונת, לשים בפיו דברים ששימוהו ללעג ולקלס בעיני הבריות. בהעתקה שלפנינו משפט זה נעדר, כמובן.

אבל המילים **נשבע אני כחיי בני נמצאת גם בהעתקה הנאמנה המצולמת!**

המאמין הרד"א שר' יואל חסיד נשבע? אני הק' איני מאמין. הרי לפניך קטע מתוך צוואתו של ר' יואל חסיד:

...אבל גם מזה תתרחקו מאוד. ופשיטא חלילה וחס תזהרו שלא להשבע ח"ו חלילה וחס.

פירוש המילים [שבתצלום דברי הרד"א דלעיל] "שוב הוא מסתמך על מסורת חב"דית" ר"ל כמו שסמך לעיל על עדות האדמו"ר האמצעי כך מסתמך כאן על דבר מח"ס "בית רבי".

פירוש המילים שהשמועה הנ"ל אינה סיבה להסקת מסקנות ר"ל שבעל בית רבי שיקר **כמובן** [כמו ששיקר אדמו"ר האמצעי בענין רעק"א] ואין להסיק מסקנות משמועתו.

וא"ת למה? התפס הרד"א את בעל בית רבי בעוד שקר?! - תשובתך "כמובן"! ואין להרד"א צורך להביא לזה [כמו שא"צ לנוצרים להביא ראיה ללישת המצות בדם] שום ראיה.

ו. השבועה

[הגאון עמ' 1017 ציון 180]

"ההשבעה נערכה "במותב תלתא" בפני הגר"א והגר"ק מטשאוס ואבי הנידון."

כל כך הרבה שקרים.

"במותב תלתא", המרכאות שקר כי מילים אלו אינן כתובות אצל וילנסקי. והתוכן שקר, כי לא הוזכר שם שום מושב בית דין.

"בפני הגר"א", - שקר, כי לא הוזכר שם שום רמז לזה..

"[ובפני] הגר"ק מטשאוס" - שקר, גם הוא לא נערכה השבועה בפניו.

סיבת טעותו ושקריו, כי בנוסח השבועה המצולם מוילנסקי (ראה כאן בהמשך) כתוב: "הנני נשבע בנקיטת חפץ... על דעת הב"ד הגדול דהיינו על דעת הגר"א ועל דעת החסיד המפורסם מוריניו קלונימוס מק"ק טשאוס, ועל דעת אדוני אבי..."

והכותב הלז לא הבין פירוש המילים "על דעת" פלוני, וחשב שפירושו בפניו של פלוני.

גם היטעו אותו המילים "על דעת בית דין הגדול" (הכולל את הגר"א ור' קלונימוס ואביו) וחשב שהיה שם מושב ב"ד (=מותב תלתא) של השלישיה הנ"ל, ולא הבין שאינו אלא תואר כבוד שנתן הכותב להשלישיה הנ"ל (והשתמש בלשון חז"ל "נשבע על דעת בית דין").

הטעהו וילנסקי שכתב "קרבת ר' פנחס להגר"א מסבירה את הדבר שהגר"א הסכים לשבת בב"ד של שלשה שלפניו נשבע רי"צ".

באי ידיעת פירוש המילים "נשבע על דעת" יוכל להתנצל רק וילנסקי הבור והעם הארץ, ולא מי שלמד ב"שיבה גדולה"...

אגב, ענין השבועה והעלטה על הכתב בחת"י הנשבע ובהעדאת עדים 'בפנינו נשבע' וכו' נאם... ונאם... וכו'. ולא שבועה קלה אלא ב"נקיטת חפץ" וב"שבועה דאורייתא" (שכל יראי ה' נמנעים ממנה עד קצה גבול היכולת), מוזר ותמוה.

משער אני שהוצרכו לכך להצלת שלום בית (על דרך "מחה שמי על המים וכו') או דבר חמור אחר מסוג זה.

אגב דאגב, המגיד מפאלצק "המתנגד" הגדול, מנה בין הפרענומערנטען על סידורו את "מ' פנחס בהרב מ' חנוך הענך" מק"ק שקלאוו, הוא המכונה ר' פנחס רייזעס מנהיג חסידי חב"ד.

[שבועת ר' יצחק בר' פנחס 'שלא יהיה נמנה בין כת החסידים']
 נוסח השבועה שנשבעתי לפני אדוני אבי הרבני המופלא כבוד מוהר"ר פנחס נ"י.
 הנני נשבע בנקיטת חפץ בשבועה דאורייתא, על דעת הב"ד הגדול דהיינו על דעת הרב הגאון החסיד המפורסם מ' אלי' מק"ק ווילנא, ועל דעת החסיד המפורסם מוריני קלונימוס מק"ק טשאווש, ועל דעת אדוני אבי הנ"ל בלי שום ערמה ומרמה והוראת היתר בעולם. והריני נשבע בתורה הקדושה ובחלק עוה"ב שלי, שלא אהיה נמנה בין הכת החסידים מתלמידי דתלמידי ר' ישראל בע"ש מק"ק מעזיבאז, ושלא אטול עצה מהם בעבודת הבורא, דהיינו שלא אתפלל במנין המיוחד שלהם הנקרא מנין של חסידים, ושלא אשב במסיבה המיוחדת להם הנקרא מסיבה של חסידים דכת הנ"ל בשום סעודה או משתה בעולם, ושלא אלך במחול עמהם, ושלא אהיה לעולם אצל הרב שלהם, ושלא אתן צדקה לפדיון לרבים כמנהגם, ושלא אתן צדקה איזו סך או קצבה לחבורה שלהם. ובאם שאעבור ח"ו במזיד על השבועה הנ"ל, אזי יחולו עלי כל הקללות הכתובות בספר התורה הזה, ולא יועיל לי שום התרה מן איזה רב או בי"ד אלא מבי"ד לעיל במעמד שלשתן יחד ומפיהם דווקא. ותיכף כשיכרר אצלי ... אל הרב מהכת הנ"ל ... הראשון יחול עלי כל העונש השבועה [ואם אכתוב] איזה איגרת אל הרב שלהם או לצוות על איש אחד מהם לכ[תוב] עבורי, אזי יחול עלי כל העונש השבועה הנ"ל. והשבועה הזאת לעולם.
 כל הנ"ל נשבעתי ברצון גמור ובדעת צלולה ... דב[ק] תמיד בתורת השם יתברך ובלומדיה, ואהיה מתאבק בעפר ... תורת השם אומנתי, ושלא אטה ימין ושמאל מדרכי השו"ע, ואז יח[ו]ל[ו]ן ... הכתובות בספר התורה הזה אמן סלה.
 ובאתי על החתום על כל ... לעיל.
 נא' יצחק בא"א מ"ו מוהר"ר פנחס יצ"ו
 בפנינו נשבע הרבני המופלא מוהר"ר יצחק הנ"ל בנקיטת חפץ כד"ת
 נא' צבי הירש בא"א מוהר"ר משה ... דק"ק מאנאסטירטצי
 נא' גרשון בא"א כמוה"ר יצחק הכ"מ זצלה"ה.
 [ווילנסקי כרך א עמ' 323]

ז. זיוף ה"נועם אלימלך"

בס' הגאון עמוד 985:

עוד השקפה שקנתה לה שביתה, כאילו ניתן לעבור על אי אלו מצוות, אם רק תהיה הכוונה לשם שמים, לתיקון איזה ענין או לחזק הדביקות בהקב"ה, וכאילו שעל זה אמרו חז"ל "גדולה עבירה לשמה"⁹⁸.

ובציון 98:

"... ראה למשל ב"נועם אלימלך" פר' נשא (הובא להלן עמ' 1004):

"הצדיק עושה גם כן איזה עבירה, אלא שהיא לשמה, ועל ידי זה יכול להתקשר עם הבעל עבירה"...

[נועם אלימלך פר' נשא ד"ה ולבני קהת]

ולבני קהת לא נתן כו' בכתף ישארו. נראה לפרש כי נאמר אלל שאל משכמו ומעלה גזוה מכל העם, ואמר שמואל הנביא הראיתם אשר נחר צו השם, כי אין כמוהו כו', ובגמ' מפני מה לא נמשכה מלכות שאל מפני שלא נמצא צו שום דופי. ותמוה אדרבה בשביל שלא היה צו שום דופי היה טוב שימשך עדי עד? ונראה כי בגמ' איחא 'גדולה עבירה לשמה'. וקשה מה זה שייכות אלל עבירה 'לשמה', וכי מי צוה לעשות עבירה שיהא שייך אללה 'לשמה'? אלל נראה דהאמת הוא כך, דהנה כל מה שצרא הקצ"ה בעולמו לא צראו כי אם להיטיב לצוראיו ע"י השפעות השפע מעילא לתתא, אלל שלזה צריך התערותא דלתתא ע"י מיין נוקצין. וזה היה הכיוון בנתינת התורה לישראל, ובנסים ונפלאות שעשה עמו, כדי שנאמין צו ית' באהבה ויראה, ווכל לקבל טובותיו השפעה העליונה. נמצא השפע אינו כי אם ע"י הצדיק המשפיע. והצדיק אשר הוא רוצה להשפיע לבני אדם צריך הוא לדבק עצמו עמהם כדי להשפיע כל דבר הצורך לטובתם, כי מי שרוצה לעשות איזה טובה לחבירו אינו יכול לעשות לו הטובה בשלימות כי אם ע"י שידבק עמו באחדות גמור, וא"כ הצדיק צריך לדבק עצמו בכל ישראל כדי להיטיב להם, ואיך הוא עושה עם הצעל עבירה חלילה, הלא אף שהוא צעל עבירה אעפ"כ צריך להשפעה ולחיות, ואיך יתקשר הצדיק עמו? לזה אמר הגמרא 'גדולה עבירה לשמה' שהצדיק עושה גם כן איזה עבירה אלל שהיא לשמה, ועי"ז יכול להתקשר עם הצעל עבירה גם כן ויטיב לו גם כן.

וענין "עבירה לשמה" הוא כך, כמו אלל שאל דכתיב 'וירב בנחל' ודרשו שרצ על עסקי נחל, אם על נפש אחת כו', צהמה מה חטאה. והיה נראה לו זה שיהרוג הבהמות של עמלק עבירה גדולה. אלל אם היה יכול לעשות עבירה לשמה היה עושה והורג את הבהמות גם כן שזוה המקום צ"ה, מה לך שנראה לך עבירה, יהיה עבירה

לשמה, אלא שמרוצ נדקווחיו שלא היה זו שום דופי לא היה יכול לעשות אפילו עבירה לשמה, וממילא כיון שלא היה יכול לעשות עבירה לשמה לא היה יכול להתחצר עם הצעל עבירה להמשיך עליהם השפעה כי צמה הי' דבוק עמהם והמלך נריך להיטיב לכל ישראל לכולם שוין אפילו לצעל עבירה ח"ו, וזהו שאמרו מפני מה לא נמשכה כו' מפני שלא היה זו שום דופי ולא היה צידו להיטיב לכולם וכנ"ל.

הנך רואה בעליל ש"גדולה עבירה לשמה" פירש הנוע"א כגון הריגת בהמות עמלק מפני שכך צוה השי"ת אע"פ שסבר שאול שזו עבירה.

הרד"א העתיק רק את המלים המוקפות בקו סביבן ולא העתיק את ההמשך.

איני יודע אם בשוגג או בזדון השמיט מח"ס 'הגאון' את המשך לשון הנוע"א: וענין עבירה לשמה הוא כך, כמו אצל שאול דכתיב וכו' עד 'מה שנראה לך עבירה יהיה עבירה לשמה'.

ח. זיוף דגל מחנה אפרים

???

ט. זמנות

ביטויים שלע"ד לא ידע הרד"א את פירושם:

א. ההשקפה החסידית... "חסה משקל סגולי לספורי הנפלאות (עמ' 519 עמ' 177).
 "משקל סגולי" הוא מונח בחכמת הפיזיקא ופירושו יחס משקל חומר מסויים
 למשקל המום באותו נפח דהיינו בכמה הוא קל מן המים או כבד מהם.
 ב. "חשף טלפיו" (עמ' 615). לא ידע שטלפיו הם סימני טהרת החזיר ולא סימני
 טומאה.

ג. בעמ' 532: "מעשה... בבחורה שהואילה לעשות נפלאות" מה פי' המלה הואילה?
 ד. בעמ' 533: פלוני "ידע לספר". לשון זה מתאים לדיון בגוי מסל"ת. כגון:
 הגוים שבסביבות ידעו לספר. וכיו"ב במי שאמינותו מפוקפקת. כשמדובר
 באדם חשוב ונאמן נהוג לומר חכם פלוני כתב או העיד או סיפר או אמר.
 בס' הגאון מצוי לשון זה על סיפוריהם של חכמים חשובים ונאמנים (בין
 חסידים בין מתנגדים). "ישר כוחו שלא כ' כך על סיפורי ר"ח מוולוז'ין
 והגרי"ז מבריסק.

וסתם שגיאות לשון:

ה. בכל הספר כתב תמיד יכל במקום יכל (כמש"נ ולא יכול יוסף)

ו. מדות טרומיות (עמ' 736). שפה אילגת, תיאורים אילגים (עמ' 1296). כנראה אין
 אלו טעויות הדפוס כי לא מצאתי בספרו עוד חילופי עיני"ן באלפי"ן ותוי"ן
 בטית"ן.

ז. עמ' 1093: באקראי נתוודעו [תלמידי סמינר הכנסיה הנוצרית] אל קיומו של התנ"ך
 והחלו ללומדו כו'.

במח"כ, לא היה בעולם תלמיד סמינר נוצרי שלא ידע על קיום "הברית הישנה".
 ח. עמ' 1055: רובלים אדומים (שני מיני מטבעות).

ט. עמ' 1186: על בכור שטן (יבמות טז). "אמר רבינו צ"ל שהי' כתוב שנון וטעה
 המדפיס וכ' שטן וסיים בעד השמועה: "ותבין גודל בקיאת החסיד".

לא היה ולא נברא!

א. "המדפיס"! שטן כתוב בכל כתה"י שקדמו להמצאת הדפוס שהיו
 לבעלי הדקדוקי סופרים החדש.

- ב. "ותבין גודל בקיאת החסיד" איזה צורך לבקאות בנד"ד?
- ג. לא הגר"א אמר זה אלא ר"צ חיות (שמצא מוגה שנון בעין יעקב) והגיה רצ"ח במקום "בכור שטן" "בחור שנון".
- ד. אין הגהתו נכונה כי "בחור שנון" הוא תרגום "א שארפער בחור" בז'רגון, ולא נמצא "בחור" בגמ' במשמעות שבכאן. ועוד כי כתוב שטן גם בבבלי וגם בירושלמי וגם בראשונים שקדמו לדפוס.
- ה. זה מתאים לר"צ חיות ולא להגר"א.
- ו. לא מצאנו בתלמוד את התואר "שנון" לאדם אלא רק לחץ וגם אצל חץ אינו נמצא אלא בפסוקים שהובאו בתלמוד ולא בדברי חז"ל.
- ז. לא מצאנו בתלמוד לשון בחור אלא גבי אישות ונשואין או אגב מקראות שהוזכר בהם בחור.
- ח. בקיאותי מקונקורדנציה של הרב קוסובסקי.
- י. בעמ' 208-209 הביא הרד"א שתמה הרב חשק שלמה "מדוע בכל הש"ס בבלי וירושלמי וכן בספרי הראשונים נדפסה תיבת "סוכה" עם ו', הלא בכל מקום שנזכרת סוכה בתנ"ך היא בכתוב חסר "סכה" עכ"ל הרד"א.
- נכשל הרד"א בביזוי הגאון הנ"ל בהבאתו את דבריו המוכיחים שלא ידע שבכל הספרים שאינם מנוקדים כותבין בכתוב מלא את הכתוב בתנ"ך בכתוב חסר. ולכן לא תמצא בשום ספר בלתי מנוקד תיבת חָפָה או [פרה] אֲדָמָה וכיו"ב בלי וא"ו.
- לענ"ד ראוי למדפיסי הגמרות לחוס על כבוד הגאון ולמחוק את הדברים הללו מן החשק שלמה שבסוף מס' סוכה ויבוא שכמ"ה.
- יא. בעמ' 98: בצילום העליון כתוב "מגן הוא לכל החותם בו" והעתיק הרד"א "החוסים בו" כי לא הבין הכוונה.
- יב. שלוש אלף (עמ' 58).
- יג. בעמ' 2050 טינה במקום תינה
- יד. חמש עשרה רבנים (עמ' ???).
- טו. בעמ' 621 כתב כי חכמים בדקו ביאור וייזל (עה"ת) [על ויקרא] ולא מצאו בו כל פסול. אמנם כ' כך הגר"ז שטרן לבעל השד"ח. וטעה*. הרי לפניך דברי התפארת ישראל:
- ראוי להעתיק את לשון התפא"י (שהראני מהרי"ט נ"י) שכתב על וייזל בפתיחתו למס' נגעים (אות ח) וז"ל: והחכם מו"ה הירץ וייזל ז"ל כ' בביאור החומש עם

תרגום אשכנזי שהחילוק בין נתק לקרחת וגבחת היינו שנתק לא נשרו השערות רק כשימשו כהם נפרדים תח"י הממשמש עכ"ד. אמנם אלה הם השערות שלא שערם אבותינו כי אינם כפי קבלתינו מרבתינו הקדושים וגם בלא זה אין פשוטו של מקרא מסכים לחלומותיו ודבריו דא"כ וכו' וכו' עכ"ל התפא"ן].

ומכאן אתה למד שלדעת התפא"י טעה הגרי"ז שטרן ז"ל במש"כ ש"שכולה אין בו". * כתב הגאון ר' יוסף זכריה שטערן, אב"ד שאויל, מחבר "זכר יהוסף" (דבריו מובאים בשדי חמד, פאת השדה, כללים, מערכת א אות סד) "כי הביאור על ספר ויקרא מהחכם ר"ה הירץ ויזיל, אשר כולה שכולה אין בו, רק לבאר עומק פשטי המקרא ע"פ חז"ל".

טז. סוף עמ' 994:

כגון מה שכתב הגרמ"מ משקלוב כנגד מי מהם שהיה מנגן

בפיו "זמר יווני": "וגם הנה כל הגוים... הפירוש של אלו".

כנראה קרא הרב אליאך אחד במקום אחר והבין שהכוונה לאחד מן החסידים שהיה מנגן בפיו זמר יווני ונעלם ממנו שהכוונה לאחר שנאמר עליו בחגיגה ט"ו ב' אחר מאי (פירש"י מפני מה בא לידי כך ולא הגינה תורתו עליו) זמר יווני לא פסק מפומיה. וגיר' כתי"י שבדק"ס מביתיה והג' רש"י ופירש: והיה לו להניח בשביל חורבן הבית דכתיב בשיר לא ישתו יין. ונראה שהחסידים פירשו בעניין זה פירוש שדחאו הרמ"מ משקלוב וכו': וגם הנה כל הגוים כו' עד שהשכל יקבל יותר מהפירוש של אלו.

יז. עמ' 997 ציון 126:

בשו"ת "שאלת יעב"ץ" ח"ב סימן פג, כתב בין היתר: "אל יהא חלקך עם הסומכים ע"ד קבלה מחודשת משובשת שהיא רשת לצודד נפש יקרה ח"ו... לכן השמר והזהר אל תפן אל און, לנטות כמלא נימא מדרך פוסקי הלכות לעשות ככל אשר יורוך, והממרה על דבריהם חייב מיתה... ואפילו אי אמרה בס"ה [- ספר הזהר] או בכאר"י [- בכתבי האר"י], לא צייתנא [- לא אציית] לזוז זיז כל שהוא מדרך רז"ל בעלי התלמוד, שמהם קבלנו התורה". עי"ע שם כל המו"מ אודות תנועת החסידות. אגב, מפרטי התשובה שם נראה שהדברים נכתבו כבר בשנת תקכ"ג.

מה שסיים "ע"ע שם כל המו"מ אודות תנועת החסידות" - שקר וכזב. אין שם שום רמז ל"תנועת החסידות".

מדובר שם על ספר חמדת הימים! וגם בע' חה"י אין שם כל המו"מ והרי לפניך תצלום תשובה זו:

זה אשר השבתי לתלמידי אשר הודיעני מאחד המתחסדים שמצא השמט' בספרי העיר האלהית.

אודות אשר תמה עלי אדם כשר הולך לתומו שלא זכרתי מהנהגת ספירת עומר בליל שני דפסח אחר קריאת הגדת כלך מדרך זו חליל' אל יהא חלקך עם הסומכים ע"ד קבלה מחודשת משובשת שהיא רשת לצודד נפש יקרה ח"ו אל ירד בני עמהם

ועם שונים אל תתערב. ודאי אם הי' דבר שראוי לחוש לו. הייתי מזכירו אף אם שגיאות והשמטות מי יבין. אבל זאת וכיוצא בה. אסור להעלות על הדעת וכבר מפורש גם בסדר תפלה שלי באר היטב שסופרין בכניסת הליל' כמ"ש בטור /או"ח/ סי' תפ"ט ובש"ע. והטעם מוכרח דבעינן תמימות ומסתייה דבדיעבד מונין כל הליל' בתחל' מי זה אמר ויהי. ומלבד טעם אחר לכל המצות ומצוה הבאה לידך את"ח =אל תחמיצנה= וחביבא מצוה בשעת'. לכן השמר והזהר אל תפן אל און לנטות כמלא נימא מדרך פוסקי הלכות לעשות ככל יורוך והממר' על דבריהם חייב מיתה וזכור מ"ש לר"ט על שהחמיר להטות בק"ש דערב כדב"ש וא"ל כדי היית כו'. אבל מה ענין ס' מירס ח"ה לדברי חכמי המשנ' קדושי עליון אבות העולם אך דבר זה יצא מפי איש הרוח העזתי המזוהם ומטונף בצוואה רותחת על האשפ' ההיא בנה ממש טירות כזב של ספרו מקור משחת לא מהם ולא מהמהם ולא בהם נחת. ה' ישמור רגלי חסידיו מלכד בפחת והיי מקום אתי להאריך בזה אלא שאין פנאי. וכבר הארכתי מענין זה בסמו"ק על מקומו של דין ס"ע (סתפ"ט) רק ליתר שאת אני מראה לך מקום בספר שיי"ע (סמ"ז) שם תמצא די באר דת ההנהג' בדינין עם דברי בעלי קבלה. ואפי' אי אמרה בס"ה או בכאר"י לא ציתנא לזוז זיו כל שהוא מדרך רז"ל בעלי התלמוד שמהם קבלנו התור' הי"ת יזכנו לקיימ' ולשמר' להגדיל' ולהאדיר'. כחפץ הטרוד יעב"ץ ס"ט בנחץ מופלג.

ולפי שקצר תלמידי בתחל'. מענין השואל אשר העיר אותו לשאול את פי מדוע עזבתי להזכיר מנהג הנ"ל עם ס"ע בספר בית תפלותי. מאחר שנתפשט בין הרוצים להיות נקראים חסידים ונחשבים למקובלים בעיני ההמון הפתאים. ככן כתבתי לו גם על אודותיו של השואל וחקרתי אחריו פן הוא מכת הצבועים המצוים בזמננו. מוכשלים בהם קציני המדינ' הוא לא לחנם.

וזה אשר השיבני תלמידי הותיק. יום ג' ח"י אייר תקכד"ל. הנוכר שלמא יסגא לחדא לה"ה אהו' אדמ"ו ומחו' הרב המאור הגדול מעוז ומגדול הגאון החסיד המפורסם נ"י ע"פ פ"ה כבוד מהור"ר יעקב נר"ו יאיר.

שני כתבים מיו"ד הנ"ל ועם ה"א קבלתי החבורים ומסרתים לבעליהם ולא הי' לי פנאי עד היום. ולזאת הסבה איחרתי עד שנה מלהשיב לכבודו כי רב הוא. וגם אדמ"ו הה"ג נר"ו יסלח לדבר זה כי רשות אחרים עלי והטרדות כבודות עלי עד למאד יום ביומו ובמה שקצרתי במקום שהי' לי להאריך. הן הגה המונעות אותי להרחיב הדבור לפרקים והענין הוא כך האיש ההוא ששאל לפי תומו שאלתיו מאיזה ספר בא לו הדבר והגיד לי בספר משנת חסידים כו'. והנה האיש הוא תם וישר ומכיר בכבוד אדמ"ו הה"ג נר"ו כו'. וסיפר לי שאדמ"ו הה"ג נר"ו חלק לו כבוד ונתן לו במתנ' ס' ס"ע וחיבור התפל' בהיותו אתו במחיצתו וחליל' להרהר אחריו שהוא מכת הצבועים וק"ו מהעד' הרעה ימ"ש. אך צדיק וישר ונוהג בפרישות ועוסק בתור' ימים ולילות כפי השגתו וירא להגיד לי שראה כן בספר חמדת הימים אף כי איננו אתו כי הוא יודע באותו ספר שהוא אחד מספרי הפוקרים ימ"ש. ויתענג על שלום ורב טוב כ"ע נפש אהובו תלמידו הנכנע הק' יעקב הכהן.

יח. בעמוד 969 מסתמך הרב אליאך על הקדמת ספר מרכבת המשנה.

ס' זה נדפס בשנת תקי"א. וכת ה"חסידים" דמיירי בה אינם חסידי הבעש"ט ותוכן הכתוב שם (על דרך הלימוד שלהם) אין לו שייכות לחסידי הבעש"ט.

יט. כ' הרב אליאך עמ' 978 ציון 90: עי' ביהגר"א על מ"ש ברמ"א בע' טבילה בעיו"כ "וא"צ לטבול רק פ"א... משום קרי" וכ' הגר"א על "משום קרי": לא משום דרי"צ דא"א בזה"ז" (הערת ידי' הרמ"ה) עכ"ל.

במח"כ מביא לידי גיחוך. ומוכיח שלא ידע טיבו של ביהגר"א ושתפקידו לכתוב מקורי השו"ע (שלא כתבם באה"ג). ואף בנד"ז לא אמר הגר"א מדיליה כלום. רק כ' דברי הטור שהם מקור הרמ"א שכ' "משום קרי". ותו לא מדי.

הוספות לזוטות:

כ. עמ' 1023 ציון 202: אחז (במקום סבר).

כא. עמ' 992: חכמי החסידים ביכרו את לימוד הקבלה על פני השקידה בתורה הנגלית.

כך כתב הצ"צ בשם הבעש"ט בספר טעמי המצוות (שורש מצות התפילה פרק ב) וזה לשונו:

ומזה הטעם ציוה הבעש"ט שלא ללמוד ס' הקבלה כי מי שאינו יודע להפשיט הדברים מגשמיותן מתגשם מאד ע"י לימוד זה כשנותן ציור בעניות דעתו לאלקותו ית' לפי מדות פרטיים.

(היכתוב על זה הרד"א שהצ"צ העיד שקר "כמובן")?

תוספות לזוטר

עמ' 704 ציון 72:

הגר"ח הורה... לבל ישמיט את הפירושים שקנו מקומם סביב הש"ע. אינו נכון. אין שום נדנוד ולזול בהשמטת פירוש הש"ע. כך עשו בקצה"ח ואבני מלואים ושאר ספרים. וכך עשו בביאור הגר"א ליו"ד דפו"ר והדפיסו רק ביהגר"א בלי ש"ך וט"ז וכך עשו בדפו"ר דאה"ע (ר"פ צילום שער היו"ד וצילום דף מאה"ע). אלא שאח"כ הוסיפו להגר"א את הב"ש והחמ"ח והיו דקס"ד להדפיס את ביהגר"א מצדי השו"ע למעלה ואת הב"ש והחמ"ח למטה והורם הגר"ח שישאירם במקומם וידפיסו את הגר"א מלמטה.

עמ' 659:

א. כך סיפר ר"ש קצנלנבגן אב"ד וילנא...
 ב. מקור אחר יודע לציין... (תולדות יצחק כהנא)
 ג. החיי אדם העיד...
 הנתכוון למעט את אמינותו של רי"צ כהנא?
 למה?

מסתבר שלשם גיוון כ' פעם 'סיפר' ופעם 'העיד' ופעם 'יודע' לציין.
 אגב. מה פירוש "לציין". כנראה שציון הוא אצלו שם נרדף לסיפור או לעדות?
 גם תימה למה הכתיר את רש"ק אב בית דין?

עמ' 673 (ד"ה מפי הגאון רבי אייזיק אוזבנד)
 ...בגימטריה כשמה "טריינא" ואם לפי הכתיב בלשון הקודש "טרינה"...
 מה פירוש בלשון הקודש?
 מה שם הלשון האחרת (שאינה לה"ק)?
 איך צריך לכתוב בגיטין?
 כנראה אינו יודע שבספרים המנוקדים כותבין יו"ד אחת...

הגאון עמ' 905 ציון 44:

על סיכסוכים

משפחתיים תמצא גם ברבים מספרי החסידות, באגרות הרביים לחסידיהם המייעצים להם כיצד להתמודד עם הבעיה, וכגון רבי אהרן הגדול מקרלין בס' "בית אהרן", ב"מכתבי קודש" שבסוף הספר (מהד' ברודי תרל"ה עמ' 293).

הרי מכתבו של ר"א הגדול:

אגרת הקדש שכתב הרה"ק האלקי כו' הרב ר' אהרן הגדול זצוקללה"ה זי"ע
מקארלין

שלום לאהובי התורני המופלא ומופלג

כבוד קדושת ש"ת מוה' דוב בער יצ"ו נ"י.

הנה שמועה שמעתי ותרגזו בטני לקול הומיה מתועבת היצר הרע אשר מלוכש בפי זקן וכסיל המלוכש בפי לומדים כסילים לעבודת הבורא שדרכם לקצץ רגלי המביאים דורון נפשם בנפש חפיצה ושפילה לו יתברך, ונעלם מהם מאמר חז"ל כל המתלוצץ תחלתו יסורין וסופו כליה ח"ו, ובפרט המלוצץ ח"ו ממי שרוצה לילך בדרך הטוב אשר מהראוי היה להחזיקו כמו שעשו חז"ל הקילו בכמה דינים מפני תקנת השבים בכדי לחזק ידם לעבודת השי"ת, אך אין זה תמיה כי ידענו זה מאמר חז"ל יצרו מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו ואילולי הקב"ה עוזר לו וכו', ומבקש תחבולות לפתות בני אדם להתלוצץ על העובד, יורד ומסטין עולה ומקטרג גם כן להביאו לכלל כעס ח"ו, הגם שכל הדברים שתמוה בעיני העולם עליך, בדעת חכמים נכון הוא, כי מה שמתלוצצים עליך בשוכבי"ם העבר באמרם שאין זה אלא בשנת העיבור טעות גדול הוא זה, הגם שכמה מחברים ובראשם השל"ה הקדוש וגם המגן אברהם הביאו שנת העיבור, זה לפי המון עם שנוהגים כך, אך בעל נפש בודאי מקיים מה שכתוב בכתבי האר"י ז"ל והביא העט"ז בהלכות תענית שזמן הפרשיות מסוגל מאד, וגם כמה מופלגים ויראים קיימו לאין מספר ומקיימין בכל שנה ואין פוצה פה, אך ומה גם שאומרים עליך שאתה מרבה בסיגופים ותעניות ומקוואות, הגם שאין חמ"ך וחמותך מסכימים, אמת כדי להיות טהור בכל עת לקיים מצות טבילה בזמן הצריך אינך צריך להשיגח על שום בריה בעולם, וגם להתענות עשירי או להפסיק יום אחד קודם ערב ראש חודש בהצטרף לערב ראש חודש ויהיה הפסקה של שני ימים בוודאי אין להם רשות לעכבך, אך להרבות בתעניות וסיגופים ומקוואות זו עצת יצר הרע לבטל אותך מלימודך ומתפלתך להתפלל בכח חלוש ובדעת מבולבלת, בוודאי יותר טוב לאכול מעט בכל יום אף פעמים, ולא להתענות או להצבות בטן מאכילה מרובה ולהתבטל מזה ע"י מלימוד, בכך עצתי היעוצה ואם תשמע לי אזי יהיה טוב לך סלה, רק תקיים תמיד השולחן ערוך סימן א' סעיף א' לא ימוש מפ"ך ומן מחשבתך תמיד, וסימן רל"א תקיים תמיד בכל דרכיך דעהו, ותראה לקיים כל מה שנמצא בשולחן ערוך אורח חיים, ותעשה לך שיעור בכל יום לחזור על השולחן ערוך ולקיים כל מה שתמצא בשולחן ערוך אורח חיים, ואם ירצה ה' כשתהיה ברשותך ותהיה בעל הבית בפני עצמך אזי תעשה אם ירצה ה' כפי חוזק שכלך שיורך הבורא יתברך, אך למע"ה תתייחד בלימודך לשם שמים כי ידוע מאמר חז"ל כל הלומד תורה נעשית לו סם חיים ואם לאו

ח"ו נעשית לו סם מות, ואם יש לך ספר ר"ח, מיניה לא תזוע ותקיים כל הכתוב בו, אך לא הסיגופים ותעניות הכתובים בו, ואז טוב לך סלה.

כ"ד אהובך בן דודך הכותב בחפזון גדול מטרת עבודת הקודש מנאי אהרן בן לאדוני אבי מוה' יעקב יצ"ו:

במכתב הזה אין שום זכר לחסידים ומתנגדים מדובר בתלמיד ר"א הגדול שהרבה בסגופים ובטבילות וחששו חמיו וחמותו לבריאותו שמא יחלה ויצטנן (ע"י הטבילות בקור הרוסי) והורהו ר"א הגדול על מה יוותר ועל מה לא יוותר. שהיה החתן "חסיד" וחמיו וחמותו "מתנגדים" לא נתגלה אלא להרד"א בחלומו.

עמ' 202 ציון 87: "חיזק הגר"א דברי הרמ"א (ס"י תקפ"א ס"ב) שכ' ורבים נוהגים כו' וציין מקורו במנהגי מהרי"ל, והוסיף הגר"א בצינו לספרא".

לא הבין במח"כ. בהגהמ"י רה"ל שופי (הובא ב"י) כ' ש"ש נוהגין לא להתענות בער"ה משום חוקות הגוים". ומהרי"ל כ' שנהגו להתיר להתענות אם יאכלו קודם עה"ש.

והגר"א לא מיירי בהיתר של מהרי"ל ורק כ' שאיסור "חוקות הגוים" מקורו בספרא. ותו לא מידי. ועש"ע מהדור' פרידמן החדש שהציון מהרי"ל אינו מדויק ע"ש.

(הנז' בהגמ"י וממנו בב"י ובד"מ).

הגר"א כ' אך ורק את המקור של האיסור לילך בחוקות הגוים [שכ' הגהות מיימוני רה"ל שופר וממנו בב"י ובד"מ הארוך והקצר] ואין לו שום שייכות למ"ש הרמ"א שהאוכל קודם עה"ש ניצול מאיסור זה ושהמנהג לעשות כן. [ועיין הגהות להשו"ע החדש מהדורת פריעדמאן שמי שציין מהרי"ל לא דק. אבל לא נפיק מינה מידי לגבי מ"ש הגר"א.

ומה שכתב שהגר"א חיזק את דברי הרמ"א אין לו שחר.

י. האם זו השמטה?

הואל נא ידידי להראות להרב אליאך נ"י (אם יש לכת"ר קשר עמו) את הכתוב לקמן (נגד הרביים) שכ' רב מפורסם (בן גילו של הגר"א) בספר מפורסם. ולשאול אותו למה לא הביא את זה בספרו?

ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים [יא, א]. יש לומר בזה על דרך הלצה וגם כל הענין מקודם ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה, ונשרפה לשריפה, ונעשה לנו שם, הנה התורה מרמזת בכאן על כת שקרנים ומתדמים לשלומי אמוני ישראל ולבסוף אין להם קיום והם כלים מאליהם, כי שקרא לא קאי [שבת קד.], והוא מרומז בפסוק כי בתחלה ויהי כל הארץ שפה אחת היינו דבוקים בשכינה גימטריא שפה ודברים אחדים היינו מחמת שהיו דבוקים בה' היה ביניהם אחדות גדול ולא היו מדברים אחד כפה ואחד בלב רק הפה והלב היה אחד, אבל, ויהי בנסעם מקדם היינו מקדמונו של עולם כמאמר רז"ל [ב"ר לח, ז] וימצאו בקעה וגו' היינו שתעו ונפלו בבור עמוק וחושך, ועוד להם שמראים עצמם כצדיקים והוא שאמרו ונלבנה לבנים היינו נלכוש בגדים לבנים כדמיון הצדיקים הטהורים ונשרפה לשריפה להכות כף אל כף בהתלהבות והכל הוא כדי לעשות לנו שם כפשוטו ונבנה לנו עיר לכבוש עיירות תחת ידם, וסופם ותהי להם הלבנה לאבן היינו בגדי לבנים שהיו לובשים היה להם לאבן נגף ולמכשול, והחומר ראשי תיבות [במ"ק] ח'כם מ'זפלא ו'רב ר'בנן [זהר ח"ג, רעה]. שהיו מחזיקים ומראים בעצמם היה להם לחומר כפשוטו לטבוע וליפול בתוכו, ויפץ ה' אותם משם כי שם כלל היינו בעוונותינו הרבים נתעורר על ידם קטטה ומריבה ושנאת חנם ונבלל שפתם שאין אחד יודע מה שהשני מדבר, והבן.

יא. קוליען-זיך

כ' הרב אליאך עמ' 970:

נוהג ההתהפכות בלט במיוחד אצל רח"ח מאמדור ומקורו בבית מדרשו של הר"א מקליסק. מי גילה לו שהרא"ק המציא את המצאת ההתהפכות והי' לו ע"ז "פטנט רשום" ורח"ח קיבל ממנו. אולי להפך? הרי הר"ח היה קשיש מהרא"ק. - התשובה היא: כ"כ וילנסקי וסברת כרסו של וילנסקי אינה צריכה אישוש אצל הרד"א. בראש אותו עמוד כתב הרב אליאך: היו שלא בחלו אף בגלגול ראש רגליהם למעלה וראשיהם למטה וזאת במהלך התפילה עצמה.

וכ' מקורו בציון 70

70. אגרת מקהל ווילנא לקהל בריסק, בצירוף חתימת הגר"א: "זמעשיהם כמראה האופנים בקדושי, עליונים למטה ותחתונים למעלה"; זכרון דברים מווילנא, בס' זמיר עריצים וח"צ" (וילנסקי 65): "הן מעשי שטות, עליונים למטה ותחתונים למעלה".

ואין במקורות שציין שום רמז שעשו כך בשעת התפילה. כנר' לא הבין טעם ההתהפכות, שהיה כדי לשבור את יצר הגאות ואת הבושה מפני המלעיגים

וכשהיה אדם מכובד בעיר מתהפך באמצע הרחוב היה מובטח לו שיפסיקו לכבדו בביהכ"נ בעליה שמינה ושכבר "לא יתפעל" ממה שילעיגו עליו. בדומה לזה היו מספרים שהיו הנובהרדוקאים עושים תרגילי "אמיצות" ע"י בקשת מסמרים בבית המרקחת.

באותו ציון הביא מ"זמיר עריצים" שהעתיק וילנסקי עמ' 65: הן מעשה שטות עליונים למטה ותחתונים למעלה" ולא העתיק את ההמשך "וא' מהם הי' טמא במשכב זכור וע"ז הודה בפני ב"ד רק אמר שאע"פ שהי' בתוך זמן חסידות שלו אעפ"כ לקח תשובה אצל הרב מענדל" כו'.

למה שבת קולמסו בתיבות "ותחתונים למעלה" ולא המשיך? לע"ד לא העתיק את ההמשך בענין משכ"ז כי חשש שמא יחשבו הקוראים שד"ז שקר ויסיקו שעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. מה חשב הרד"א בעצמו. ההאמין לעדות זו בענין משכב זכור? ההאמין גם להמובא בספרו של וילנסקי בענין משכב בהמה? הפסק הרד"א דאמרינן בכה"ג פלגינן דיבורא ולא אמרינן בטלה מקצתה בטלה כולה?